

Energetska tranzicija u Bugarskoj postavlja brojne složene političke, administrativne, regulatorne i poslovne dileme. Upotreba velikih rezervi lignita za proizvodnju električne energije smatra se glavnom garancijom energetske sigurnosti i nezavisnosti nacionalnog elektroenergetskog sistema. To je takođe izvor prihoda za nekoliko regiona i direktnog zapošljavanje preko 14.000 radnika, odnosno blizu 20.000 indirektno uposlenih.

Poslednjih godina, zahtevi EU u vezi sa merama kontrole zagađenja vazduha, čiji je cilj da se smanje ozbiljni ekološki i zdravstveni rizici povezane sa radom elektrana na lignit, doveli su do postepenog smanjivanja subvencija za ovu industriju. U poslednje dve godine, sektor se takođe suočio sa naglim rastom troškova emisije CO₂. Ovo je prouzrokovalo značajne finansijske gubitke za državni sektor električne energije. Očekuje se dalji rast troškova, kao rezultat povećanih ekoloških standarda EU za emisije NO_x, SO_x i živinih gasova koje emituju velika postrojenja za sagorevanje.

Da bi ispunila kriterijume Evropske direktive o industrijskim emisijama (IED), postrojenja na lignit morala bi da prođu ozbiljnu modernizaciju, koja bi mogla da košta i do milijardu evra. Bugarska vlada je reagovala na ovu situaciju tražeći odstupanje od IED i predložila novu šemu plaćanja kapaciteta, čiji je cilj produženje radnog veka postrojenja na lignit nakon 2025. godine.

Procene date u konačnom nacrtu Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NERP), pokazuju da će se proizvodnja električne energije iz uglja smanjiti sa oko 45% danas na 30% u 2030. godini, nakon zatvaranja kapaciteta od oko 1,8 GW. Prema NERP-u, ne očekuje se ukidanje uglja pre 2040. godine.

Međutim, ranije zatvaranje termoelektrana povećalo bi profitabilnost termoelektrana koje ostaju u sistemu. Ovo je prilika za smanjenje postojećih subvencija za proizvodnju električne energije iz lignita, koja se može proceniti na oko 450 miliona evra godišnje. Ova podrška dolazi u različitim oblicima, uključujući dugoročne, preferencijalne ugovore o kupovini električne energije (PPAs), podršku za termoelektrane koje funkcionišu kao toplane, u cilju dobijanja preferencijalnih fid-in tarifa za proizvodnju električne energije u kogeneracionim postrojenjima i isplatu za hladnu rezervu. Poslednja podrška se retko aktivira i trenutno je monopolizovana od elektrana na bazi lignita i često je jedini mehanizam njihovog finansijskog opstanka.

Sistematsko zatvaranje najmanje konkurentnih postrojenja na lignit povećalo bi stope iskorišćenja preostalih proizvodnih pogona, uključujući neke obnovljene i efikasnije elektrane na lignit. Državna Marica Istok 2 trenutno radi sa samo 50-60% kapaciteta.

Zatvaranje ovog postrojenja omogućilo bi veću stopu iskorišćenosti od oko 80% u većini scenarija za preostale objekte.

Pored toga, zatvaranje postrojenja u državnom vlasništvu može biti poželjno jer će prevremeno zatvaranje dve elektrane u privatnom vlasništvu, AES Galabovo i Contour Global Marica Istok 3, verovatno dovesti do sudskih sporova i kompenzacionih isplata za otkazivanje dugoročnih PPAs, što bi povećalo ukupne troškove tranzicije.

Ranije zatvaranje postrojenja na lignit neminovno dovodi do privremenog skoka veleprodajnih cena električne energije i do rasta troškova za potrošače u periodu od 2 do 3 godine nakon zatvorenja prvih postrojenja 2021. godine. Efekat cena zahteva mere javne politike koje bi smanjile uticaj na najugroženije društvene grupe, s obzirom da Bugarska planira potpuno ukidanje regulisanih tarifa za električnu energiju u periodu najoštrijih skokova cena.

Bugarska će verovatno postati neto uvoznik električne energije posle 2025. godine (oko 10% bruto potrošnje u referentnom scenariju i do 25% u slučaju ranijeg zatvaranja postrojenja na lignit), ali elektroenergetski sistem se neće suočiti sa značajnim pitanjima sigurnosti snabdevanja kada se kapaciteti na lignit smanje za više od 50%.

Vlade u regionu trebale bi ubrzati završetak ključnih interkonekcija, uključujući visokonaponski dalekovod Bugarska-Grčka i 1.200 MW liniju Bugarska-Rumunija.

Interkonekcije bi smanjile vršne cene električne energije i pomogle integraciju tržišta električne energije u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi prevazilaženjem postojećih uskih grla. Proces ukidanja lignita na srednji rok unaprediće prelaznu ulogu koju prirodni gas igra u elektroenergetskom sistemu. Prirodni gas će postati konkurentniji zbog rastućih veleprodajnih cena i povećanja troškova CO₂, a njegova uloga mogla bi se proširiti kao rezervnog goriva u postojećim proizvodnim postrojenjima ili u novim elektranama na gas. Prirodni gas igrao bi stratešku ulogu u održavanju sigurnosti snabdevanja usled rasta proizvodnje električne energije zasnovane na OIE.

Projekat nuklearne elektrane Belene povećava ekonomsku atraktivnost sa povećanjem veleprodajne cene električne energije. Međutim, projekat bi mogao stvoriti ozbiljne rizike za istiskivanje ulaganja u obnovljive izvore energije na srednji i dugi rok.

Rezultati modelovanja pokazuju da veća integracija obnovljive energije dovodi do nižih veleprodajnih cena. Međutim, postizanje visokih obnovljivih udela moguće je samo ako vlade smanje administrativno i regulatorno opterećenje za nova ulaganja u obnovljive izvore energije i preusmjere infrastrukturnu politiku ka inovativnim decentralizovanim rešenjima. Očekuje se da će se kapaciteti za proizvodnju električne energije zasnovani na OIE povećati sa sadašnjih 4,3 GW na blizu 7 GW u 2030. godini, sa velikim udelom solarnih PV kapaciteta,

do 2,2 GW. Bugarska vlada očekuje da hidro energija, solarna energija, vetar i biomasa doprinesu sa oko 30,33% u finalnoj potrošnji električne energije u 2030. godini. Kreatori politika trebali bi da primene pravedan program tranzicije. Procena troškova ukidanja uglja pokazala je da će tranzicija direktno uticati na više od 25.000 radnika. Još 19.300 radnih mesta u srodnim industrijama takođe će biti pogođeno zatvaranjem postrojenja na lignit. Ovo zahteva razvoj ciljanih programa za prekvalifikaciju i zamenu radnih mesta za sve radnike mlađe od 55 godina. Trošak takvih inicijativa bio bi oko 364 miliona evra, uključujući i troškove prevremenog penzionisanja. (Istraživanje Mreža za tranziciju energije u Jugoistočnoj Evropi, SE3T.net)
Izvor: enpg.ro